

Espais viscuts en la Catalunya moderna.

La casa i el mobiliari

Rosa M. Creixell

La present comunicació proposa una aproximació a l'univers simbòlic de la casa en època moderna, a partir de l'anàlisi de determinats espais i objectes. Obligats a fer una mirada fragmentada, hom té la voluntat d'oferir un primer apropament, unes primeres imatges de l'aspecte que presentaven aquestes llars molt especialment durant la primera meitat del segle. La mirada es centra en els espais particulars de l'aristocràcia del set-cents a Barcelona. Tanmateix, abans d'analitzar l'habitatge aristocràtic és interessant considerar alguns elements de la política urbanística del moment. En aquest sentit s'ha de dir que els esforços de l'administració municipal van dirigir-se, durant la primera meitat del segle, a millorar els serveis de la ciutat i a l'embelliment del paisatge urbà, atès que durant el segle XVII s'havien solucionat bona part de les necessitats principals –infraestructures bàsiques com el clavegueram, de defensa i fortificació, el traçat viari...– i acabat de construir, refer o intervenir en els principals edificis de representativitat política i governamental, així com en els d'assistència pública.

Per tal de crear una normativa que regulés la intervenció en els edificis particulars els regidors van servir-se d'edictes i memorials plens de prohibicions i obligacions. Així, van manar suprimir tots els elements estructurals o accessoris perillosos per als vianants; van vetllar per conferir a les façanes un aspecte unitari, tot indicant les mesures de les obertures que s'havien de realitzar, sobretot en el cas dels balcons i finestres, i van regular el tipus de material que calia emprar en totes les obres a partir de la diferenciació de si era de nova planta o si, al contrari, es tractava de reformar o reparar immobles antics. En un altre ordre de coses, si la lluita contra el foc havia estat una de les principals preocupacions de l'administració municipal, els barcelonins consideraven una millora substancial en el seu espai quotidià l'empedrat dels carrers, tema aquest que

havia estat una de les constants queixes de la població als seus governants. Per tal de fomentar la participació ciutadana, els regidors es van valer, un cop més, de les ordenances municipals, i, així, a principis de la dècada dels anys 40 s'ordenà, sota amenaça de multa, als veïns tenir cura dels seus carrers i se'ls obligà a escombrar dos dies per setmana, concretament dimecres i dissabte, i a mantenir en perfecte estat les façanes. A més, entre juliol i setembre, en caure el sol havien de regar els carrers per evitar l'aixecament de pols, aspecte que confirma que encara en aquesta època restaven molts carrers per empedrar.¹

Construir i habitar

Si abandonem les ordenacions municipals i ens centrem en el cadastre hom s'adona que durant les primeres dècades de la centúria va produir-se un canvi en la propietat dels immobles, així com una transformació del paisatge urbà fruit de la reedificació de les diferents parcel·les existents. Mentre que les anotacions dels primers anys del segle XVIII tendeixen a recollir cases reedificades, a partir de 1745 és comú trobar-ne algunes que són fetes de nou i d'altres que específicament són millorades o renovades. Finalment, serà a partir dels anys cinquanta quan es comença a comptabilitzar un gran nombre de "cases d'escaleta", conseqüència directa de les necessitats d'espai que estava patint la ciutat. Així doncs no és errat assenyalar que entre la dècada dels 40 i fins els anys 60, la casa tendeix a convertir-se en una mercaderia preuada, cosa que dona com a resultat les primeres divisions dels espais interiors amb la voluntat d'absorbir més famílies en un mateix edifici. Malgrat tot, en aquests anys, com bé indica M. Arranz, l'aspecte exterior dels habitatges respon encara al model de casa unifamiliar, sense correspondència entre l'espai interior i les façanes. El canvi fonamental es produirà a partir de 1760, quan hom pot parlar ja de casa de veïns amb els espais perfectament tipificats segons els nombre de famílies que podien ocupar un immoble.²

1. Archivo Histórico de la Ciudad de Barcelona (AHCB), *Fons Municipal*. Al·legacions Jurídiques, "Bans, edictes i pregons. 1718-1779", Any 1740.

2. Manuel ARRANZ, "De la casa artesana a la casa capitalista: L'habitatge a la Barcelona del segle XVIII" a: *Estudis Baleàrics* (1983), p. 245-254.

Si centrem la mirada en el braç noble barceloní, s'ha d'indicar que el model tipològic per excel·lència és el citat en la documentació com *Casa gran* o en moltes ocasions *Cases grans* en plural. Una primera acotació que cal fer és que estem davant de mansions aristocràtiques que, localitzades en el centre de la ciutat, tenen els seus fonaments i orígens en l'època medieval. Per tant, en el cas barceloní, es partia en la majoria de casos d'un habitatge preexistent que s'havia anat transformant i annexionant al llarg del temps. Com a tipologia d'edifici particular emprat per les classes més benestants de la ciutat, tenia un caràcter o personalitat pròpia que l'allunyava dels models barrocs, malgrat que, a vegades, sembla aglutinar en les seves estances més d'una funció, tal i com era característic dels interiors del segle XVII.

Respecte al nou context d'ocupació dels espais de la *casa gran* pròxims al carrer, com eren les botigues, els estudis o els magatzems, per part d'individus aliens a l'àmbit familiar, no va afectar l'estreta relació formal existent entre els espais interiors i exteriors de les cases nobles barcelonines. Ho testimonia l'ús dels espais exteriors com a punts de referència i ubicació de les estances interiors de les llars. D'aquesta manera, salons, estrades o habitacions principals són posades en relació amb el lloc que ocupen respecte als porxos, galeries, hort o jardí, quan es tracta d'espais de la mateixa propietat, o respecte al carrer on s'ubicava la mansió aristocràtica. I és que, certament, els espais exteriors, convertits en referència visual, també esdevenen una prolongació simbòlica de la sociabilitat que transcorre en els interiors, car en ocasions possibiliten una ampliació dels espais de reunió, especialment en el cas del jardí. I és que un tret singular dels jardins de la noblesa barcelonina era la seva disposició en les terrasses de la planta noble o principal, reservant-se la planta baixa per als horts, els quals funcionaven com a zones de relació social i com a espais de producció d'aliments i remeis sanitaris per al consum familiar. És evident que el jardí, com a prolongació dels interiors, esdevé un saló d'estiu on rebre familiars i amics íntims, com també ho seria el paisatge d'un hort ple de fruiters dins el marc d'una sociabilitat no obligada que permetria el passeig, el joc i la menja de fruita saborosa recollida directament dels arbres, tot recreant una estampa d'allò més galant. Encara que l'hort i el jardí fossin dos dels espais exteriors més vistosos de les architectures privades barcelonines, no es pot descuidar l'existència en les plantes baixes d'una gran varietat d'estances destinades al lloguer i al treball, organitzades a partir d'un pati principal. Justament el pati o entrada fou una part fonamental en l'habitatge noble, car

unificava les diferents estances de la planta baixa, exercia un primer filtre cap a l'accés al pis noble, regulava el tràfec dels ocupants de la finca, marcava uns límits vers el carrer i organitzava el pas cap a les cavallerisses, horts, magatzems o estables disposats en aquest terreny. Així mateix, una de les seves principals funcions que cal posar de nou en relleu és el paper exercit com a zona de relació social, en aquest cas del servei domèstic i de la ciutadania menestral, marcada pels ritmes del treball quotidià. A més del pati o entrada principal, en cap *casa gran* no hi faltaven els estudis i les botigues ocupades per llogaters, que servien molts cops com a habitatges d'aquests menestrals. De la revisió documental es desprèn que patiren una evolució funcional, ja que, si originàriament van ser plantejats com a espais privats que servien al senyor de la casa de despatx, arxiu o llibreria, amb el pas del temps van esdevenir habitacles per llogar a les classes menestrals. El fet que sempre estiguessin ubicats a la planta baixa o en un pis entremig, entre el carrer i la planta noble, va facilitar en gran manera l'acollida de nous individus a les cases grans, transformant uns espais secundaris de la quotidianitat dels estadants de la casa principal en nous habitatges particulars i independents.

Una característica de l'habitatge aristocràtic era el considerable nombre d'estances existents, com ho testimonien les descripcions fetes en els inventaris i en el cadastre, les quals oscil·laven de les quatre, en les llars més petites, fins a les vint, en la primera planta, i minva a set o vuit en el cas dels segons i tercers sostres en les llars més grans.³ Pel que fa a l'alçat, el més habitual era que la casa aristocràtica barcelonina comptés com a mínim amb dos sostres a partir d'aquesta planta noble, que esdevenia la part més pública de la casa i en la qual s'aplegaven les habitacions més grans i millor guarnides que mostraven la posició i la importància de la família. A mesura que hom anava pujant, les estances anaven essent més pobres i senzilles en la seva decoració, tant com inconcret el seu ús, donada la diversitat d'estris i artefactes que s'hi aplegaven. Curiosament, també en els pisos superiors, a partir de la segona planta, hi apareixen terrasses i habitacles que servien com a rebost i on molt comunament s'hi disposava el galliner o colomar a finals de la centúria. També és aquesta segona planta, lluny del tràfec quotidià, un dels llocs escollits pel senyor

3. AHCB, *Cadastre, Cases, Censos i Censals*. Repartiments, "Repartiments de cases. 1716".

per disposar el seu arxiu, tot cercant el recolliment, quan no l'havia situat en un dels estudis de l'entrada.

En l'acte d'habitar una *casa gran* la noblesa distribuïa els seus espais en estances d'aparença majestuosa, on representar un rol social, i en d'altres més simples, reducte de privacitat. Una primera frontera entre aquests dos tipus d'escenaris que convivien en una mateixa llar aristocràtica venia donada per la seva pròpia ubicació en diferents plantes, ja que es reservava la principal o noble a les activitats socials i es disposaven els pisos superiors per cambres d'ús particular, on hi solia regnar un cert desordre compositiu. És important assenyalar que, en la mesura del possible, les classes menys benestants intentaven seguir el mateix esquema en els seus habitatges, malgrat que la falta d'espai feia optar per solucions intermèdies, com ho testimonia la casa de Francesc i Narcís Carbó.⁴ L'habitable, que va patir dues reformes, una a càrrec de Francesc Carbó, i la segona de mà del seu fill, estava compost per dues plantes, i va obligar a resoldre una gran quantitat de necessitats bàsiques en un espai mínim. Arran de carrer s'ubicaven les cambres de treball, juntament amb l'escala principal que donava pas a l'habitatge. La planta baixa aglutinava, a més de l'entrada principal, el rebedor, la cuina, el menjador, el safareig, el pou, l'escala de l'escusat i petites dependències com el celler, el galliner, un magatzem dit l'oficina de l'oli, a més de un dipòsit del qual no se n'indica l'ús, el reboster, els horts i una porció de terreny. A la primera planta, en canvi, s'ubicaren diferents retretes, tres sales, dues alcoves i un requartet, a més de les escales per pujar a les golfes i alguns petits terrats. Tanmateix, s'adverteix que també en aquesta distribució de l'espai hi ha la voluntat de mantenir una diferenciació entre uns espais d'ús més públic d'aquells altres d'usos més privats.

Vestir els espais

Atesa la gran quantitat d'estances que podia arribar a assolir un habitatge aristocràtic, fou un fet comú que se les denominés amb noms que singularitzaven l'espai respecte a la resta de cambres de la casa, noms

4. AHCB, *Fons Notarial*. Plec de papers varis i documentació diversa.

que, d'altra banda, solien fer referència als artefactes més luxosos que contenien, com la sala de les escaparates de casa Flaquer, al parament que les distingia de la resta, per exemple la reixa nova de la casa del noble Josep Duran en el carrer Ample, o, fins i tot, a l'ús que d'elles se'n feia, com "lo quarto de las donas" en la llar dels comtes de Múnter. En aquesta llista d'ítems emprats per referir-se a les estances i facilitar el trànsit per la casa és important assenyalar que en moltes ocasions aquests ítems s'indicaven a partir de la relació amb la trama urbana que ocupaven, i també en relació a la disposició de la resta d'estances.

Entre el conjunt de sales que podia tenir una *casa gran* destaca, per sobre de totes elles, l'estrada –a la documentació consultada és glossada com estrado– que entrava en competència directa amb el saló i sala gran pel que fa a magnificència i parament luxós. Definida com una peça destinada a acollir molta gent i en la qual era del tot necessària l'existència de molts seients i que tingués una bona il·luminació, estava disposada entre el menjador i el jardí, aspecte que indica una seqüència d'activitats que començava amb el banquet, continuava amb la conversa en l'estrada i acabava amb el passeig pel jardí. Allò que més interessa destacar és la seva funció com a sala de reunió, on l'activitat principal era la conversa, en contraposició de la sala gran que servia per jugar, escoltar música o oferir refrescos als amics. La quantitat d'estrades podia variar en funció de la importància de la llar, però molt sovint podien arribar fins a tres, aspecte que evidencia la pervivència dels dispositius i els costums del passat en l'organització de l'espai. Seguint la lògica d'antuvi, una primera estrada podia fer de rebedor o primer filtre d'entrada, mentre que la resta presentaven una superfície considerable on tenien cabuda gran quantitat de seients. En tot cas, en les mansions aristocràtiques barcelonines, tot i la pervivència de l'estrada, cada cop fou més habitual l'aparició de sales i saletes com a punt de reunió, i del saló com l'escenari principal de la representativitat social on passar el temps amb balls i saraus.

Una de les estances més noves a mitjans de la centúria en les arquitectures privades va ser el menjador. El cert és que en les cases grans barcelonines es pot constatar l'ús d'aquesta sala ja en un període anterior, malgrat que sigui, en ocasions, una peça sense una funció massa determinada, que anava des de lloc per menjar fins a un simple annex de la cuina, segons la seva decoració. Finalment, entre els dispositius importants en una casa aristocràtica no podia faltar l'oratori o capella com a

signe evident de posició social; per aquest motiu, la majoria de les cases que ocupaven els nobles barcelonins en tenien, malgrat que, en ocasions, no ocupaven una estança pròpiament, sinó que s'ubicaven en un cantó d'alguna sala o avantcambra. En realitat, en la majoria de cases nobles barcelonines la tipologia existent era l'oratori, malgrat que la documentació les citi com a capella. La diferència entre un i altra és la capella s'ha d'entendre com una petita església amb tribuna per als músics, mentre que els oratoris eren peces on hi havia un altar per poder dir missa, molts cops dins les habitacions dels senyors per tal de poder-hi assistir des de la seva pròpia cambra.

Un cop configurades les estances més rellevants cal endinsar-se en la decoració i mobiliari de les mateixes. En l'agençament de qualsevol casa benestant hi jugaven un paper fonamental els revestiments. Així les portes anaven vestides amb llenços pintats; se'ls esmenta en la documentació com a "mampares" i que no han de ser confoses amb els paravents.

Desafortunadament, els únics exemples coneguts fins el moment formen part d'habitatges de fora de la ciutat, alguns realitzats durant la segona meitat de la centúria, entre els quals podríem destacar les d'*El Noguer de Segueró*, a Maià de Montcal, a la Garrotxa, d'inspiració neoclàssica, o les del saló principal de la *Casa Cortada*, a Vic. Les cortines, situades en portes o finestres, estaven confeccionades amb acurats dissenys que no oblidaven l'ús de galons de sumptuosos fils de plata i seda de colors vius que contrastaven perfectament amb el fons.

Un altre element important van ser els arrimadors de les parets, els quals donaven una gran vistositat cromàtica a les habitacions, gràcies a la representació dels motius més diversos en els panells que envoltaven cada estança. L'ús normalitzat dels arrimadors en els interiors benestants a Catalunya el testimonien les estances de la casa *Trinxeria* d'Olot, les de la casa Parrella de Vic, que mostren escenes quotidianes –converses, passeig, música, etc.– protagonitzades per personatges benestants, o les de *Can Falç* de Sitges novament. Han de ser considerats com un element habitual en el parament de les estances interiors de la noblesa i creiem que no poden ser considerats com a elements econòmics, ni tan sols els coneguts com "estora de València", destinats als habitatges més humils, tal i com defensen alguns estudiosos perquè també en els habitatges que pertanyien a membres del braç major de la no-

blesa barcelonina s'ha localitzat freqüentment aquest model de revestiment.⁵

En les llars de l'aristocràcia barcelonina, els tèxtils, és a dir les tapisseries, les cortines de portes i finestres, els cobertors de taules, cadires o calaixeres, i el parament dels llits, esdevenen els elements més importants per crear un espai amb una certa coherència organitzativa. Era una imatge unitària, certament encara molt vinculada als models imperants en el segle XVII sobretot per la pervivència dels colors carmesí i verd en les mateixes. En el mobiliari també cal destacar les teles com a element de guarniment i protecció, que cobrien els sobres de tot tipus de taules, calaixeres o, fins i tot, seients. Malgrat que en cap història sobre el moble català i de la península es nega, ans el contrari, la importància dels elements tèxtils, són poques les referències al costum de vestir o cobrir els diversos mobles que ocupaven les diferents estances d'una llar. Com tampoc s'ha mencionat el costum de substituir les tapisseries per teixits més o menys lleugers i més o menys càlids, depenent de l'estació de l'any, com ho fan palès moltes de les cadires que han arribat fins als nostres dies, on el teleret, per aquesta raó, és desmuntable. El comte de Darnius tenia vint-i-quatre cadires i dos canapès de noguera nous, sense seient ni respall en el guarda-robes del segon pis de casa seva.⁶ Els seients, si no anaven enfundats, anaven coberts de rics coixins, com les cadires angleses de Joan Manuel d'Oms, marquès de Dosrius, reixades però vestides amb *divuit guarnicions de domàs carmesí (...); esto es: dos cuixinets, un per lo asiento y altre per lo respall gaurnit amb un serrallet de seda carmesina vella.*⁷ La resta del cadiratge, tamborets i poltrones, confeccionat amb *domasquillo encarnat*, portava cobertors, també anomenats en ocasions amb el terme de "bossa".

Centrant la mirada en algunes tipologies de mobiliari, el tipus de caixes que existien en els interiors del braç noble barceloní no difereix de la resta que tenien els seus conciutadans. Per aquest motiu no sorprèn trobar, a més dels característics baguls nuvials, coberts de vaqueta i ornats

5. Monica PIERA; Albert MESTRES, *El moble a Catalunya. L'espai domèstic del gòtic al modernisme*, Angle editorial, Barcelona, 1999, p. 99.

6. Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (AHCB), Not. Fontana, Francesc Josep. *Liber quartus inventariorum et encantuum. 1738-1745, Any 1744*, inv. núm. 57.

7. AHCB, Not. Rondó, Carles. *Inventaris y encants. 1733-1755, Any 1755*, fols. 242v-243r.

amb tatxes metàl·liques i de les més elegants amb nanses de ferro i peus daurats i folrades de tafetà, exclusives en aquest cas de les dames de l'aristocràcia, caixes de noguera, de pi o d'alba, reiterant decoracions emprades ja en la centúria anterior, com l'ús de la talla o motius realitzats amb incrustacions d'altres fustes. En realitat, la desaparició de les caixes dins dels habitatges barcelonins hauria estat lenta, si tenim en compte que al llarg de tota la primera meitat del set-cents localitzem fusterries que realitzen aquest tipus de moble.

A ningú se li escapa que l'aparició de la calaixera fou una millora en l'engonament de les estances, però fonamentalment un avantatge pràctic en la domesticitat diària. Tècnicament, les calaixeres descrites en els inventaris de nobles senyors barcelonins estaven realitzades amb les més diverses fustes i formes. Les realitzades en fusta d'alba, les més senzilles i menys preuades en l'actualitat, són sempre considerades com a pertinents als àmbits o registres populars, cosa que no succeeix amb les construïdes amb fusta d'olivera o de noguera, bé fossin massisses o bé revestides de xapa. La varietat de models és innegable si es ressegueixen els habitatges de la noblesa de la ciutat. Podem destacar calaixeres amb escultura, altres embotides amb fil de metall, altres revestides de boniques fulloles o amb perfils de boix o taronger. Algunes peces, com per exemple, les que posseïa Josep Molinés o les de les famílies Pastor i Olmera, obliguen a admetre un alt grau d'artisticitat en la seva factura, ja que eren "dos calaixeres de noguer, ab quatre calaixos, y sinch calaxets sobre ab sas cantoneras ab una petxina dorada en cada una, guanidas ab mareperla"⁸ o decorades amb "art povera".

Perviuen encara els escriptoris, nom amb què es designaven dues peces diferents: per una banda, una variant de la mateixa família tipològica de la calaixera i, per altra banda, al contenidor de més èxit del segle XVII. Estructuralment, l'escriptori, com a model del passat, responia a una caixa de forma paral·lelepípede amb una sèrie de calaixos i compartiments en la seva cara frontal que es sostenia o disposava sobre diferents tipus de taules. Gràcies al notari que féu l'aixecament dels béns del noble Josep Sadurní tenim una descripció detallada de quina era l'estructura que es mantenia respecte als escriptoris singulars del sis-

8. AHCB, Not. Campllonch, Fèlix. *Liber secundus capitulorum matrimonialium, concordiarum, inventariorum et auccionum*. 1752-1755, Any 1754, fols. 286r-286v.

cents. Era una peça que presentava les seves cinc cares guarnides de banús i xacaranda, amb decoració florejada de diferents colors de fusta i ivori i que en la seva cara frontal contenia “17 calaixets i una portallera al mig ab son escuts de plata”, a més dels panys i les claus.⁹ En el segon cas, com a variant de la calaixera, el moble responia a una estructura a manera de buc amb tapa abatible que en el seu interior també tenia un seguit de calaixets i on, fins i tot, s’hi podia amagar algun calaix secret. Aquesta tapa era sostinguda, un cop oberta, sobre unes guies que es desplaçaven des de l’interior de l’estructura de la calaixera cap a l’exterior. A més dels escriptoris, en les *cases grans* de la ciutat apareixen “papeleres”, arquilles i arquimeses. Respecte als armaris, en algunes de les descripcions que trobem encara hi apareixen armaris anomenats de “guardar joies” o “de l’or”, de fusta de noguer i entatxonats de petites peces d’os, florejats d’ivori, com consta en la casa dels Massanés, o amb peces de fusta de boix, com en el cas d’Isabel Antic. Cal fer esment de l’increment d’armaris citats com “a grans”, construïts amb fustes del país, principalment de pi, alba o noguera, i aquells que anaven encastats a la paret. Quan les portes eren substituïdes per filats de filferro eren destinats a contenir-hi llibres i papers dels patrimonis familiars.

Pel que fa als seients, en termes generals, entre els nombrosos models existents hi podem fer una classificació configurada per un primer tipus de seients, les cadires, amb els seients de palla, espart o boga, diferents de les anomenades “angleeses”, amb seient i respatllet de reixeta o enxarolades. Les més nombroses en aquest primer grup són les de seient i respatllet de cuir, sense oblidar les entapissades amb diferents teixits, models tots ells que podien anar amb o sense braços. Un segon model de seient important en el període va ser la “poltrona”. Creiem que en el cas de les cases aristocràtiques barcelonines es tendí a indicar sota el nom de poltrona una gran varietat tipològica, però especialment les encoixinades, que eren considerades més modernes donat que havien estat introduïdes feia pocs anys segons es recull en la documentació generada pel gremi de fusters.

9. AHCB, Not. Prats, Sebastià. *Liber quartus capitulorum matrimonialium, concordiarum, societatum, inventariorum, auctionum, requisicionum, deliberacionum, compromissorum et aliorum diversorum*. 1755-1758, Any 1757, fols. 249r-249v.

Entre els models de llit per dormir la *camilla* va ser l'estructura més important del segle XVII i, tal i com vam definir en *Els llits policromats catalans en el segle XVIII: Els focus d'Olot i Mataró*,¹⁰ es tracta d'un llit de pilars amb el capçal conformat per pilarets i guarnit amb peces de bronze daurat o punts de dauradura, que són citades com a peces molt antigues a mitjans dels cinquanta. Això no obstant, si fem cas a la documentació, l'estructura que més es reiterava en els interiors barcelonins, inclosos en els de la noblesa, és la del llit de peu de gall. Es tracta d'un model on els bancs per sostenir les posts eren fets a manera de dues forquetes en forma d'U invertida, que podien ser de fusta o de ferro. Les fustes emprades per a aquest tipus de peu i el seu corresponent capçal, quan en portaven, eren sempre fustes toves i econòmiques, com el pi i l'alba, car anaven policromades o revestides de teles en la majoria dels casos. En les cases de l'aristocràcia barcelonina, els llits de peu de gall que no tenien ni capçalera ni revestiment tèxtil eren destinats als membres menys importants de la parentela, és a dir, al servei o criats, mentre que aquells que disposaven de capçal i rics guarniments de tela eren emprats pels membres de la família, com també succeï amb les *camilles*.

Pel que fa a la decoració dels capçals, que –insistim– poden formar part de diferents models en funció de la seva ornamentació tèxtil, a mitjan anys cinquanta la majoria eren policromats. El gust pel color perla combinant amb el daurat fou un tret peculiar del moble neoclàssic i, per tant, evidencia la ràpida assimilació dels gustos i les modes en l'agençament dels interiors. Són peces noves que haurien conviscut amb capçals en els quals s'hi representaven escenes i imatges religioses, depenent de les devocions particulars de cada propietari, models jaspiats a la xinesca o capçals policromats amb l'escut de la família en la seva tarja. Recollides les formes i estructures més comunes, cal aturar-se ara en els tèxtils que les vestien, car conformen diverses tipologies. Entre la gran varietat existent s'ha de destacar el citat "llit a l'imperial" o "a la imperiala", que corresponia al model conegut a França com "*lit à la duchesse*" o també, "*lit à la française*", en què el capçal podia respondre a diferents models, bé fossin policromats, bé jaspiats o de tela, com s'acaba d'exposar. Pel que fa al cobricel, es distingia per cobrir la llargada total del jaç o llit, que es sostenia en el sostre. Molts d'aquests capçals jaspiats

10. Vegeu Rosa CREIXELL *Els llits policromats catalans en el segle XVIII: Els focus d'Olot i Mataró*, Universitat de Barcelona, Barcelona, 1997. [Tesina de llicenciatura]

o amb escultura, amb peus de peu de gall o potes de formes més modernes, conformaven aquest llit “a l'imperial”, on el tapisser jugava un paper fonamental en comparació al fuster. La majestuositat d'aquest tipus de llit s'aconseguia amb l'ús de riques teles, on la coneguda com “imperial” hauria estat la predilecta dels tapissers.

En repassar, si es vol fins i tot a l'atzar, alguns dels episodis socials que el baró de Maldà va anar anotant pacientment en el seu dietari, hom s'acaba adonant de la importància que per a ell tenia la il·luminació dels espais on es celebraven i transcorrien els saraus, les vetllades o les celebracions. Si durant el dia la normalització del vidre en portes i finestres ajudà a millorar la visibilitat en els interiors, allargant algunes hores la il·luminació de les estances, a la nit, inevitablement, havien de recórrer a recursos artificials com les espelmes o els llums d'oli. A ningú no se li escapa que la il·luminació contribuïa a crear les atmosferes més adients segons ho demanés l'ocasió i permetia restar-li hores a la nit, podent ocupar-les en activitats com la conversa, el joc o, en menor mesura, la lectura. Les tipologies recollides en els inventaris de nobles barcelonins són essencialment vuit: fanals, atxera de fusta, bleneres, llumeneres, candelers, palmatòries, salomons o aranyes i cornucòpies. Mentre que les llumeneres, els candelers o les palmatòries, a causa de l'escassetat de braços de què es componien, produïen una llum certament reduïda, el salomó i les cornucòpies foren pensades per ampliar al màxim la llum. Especial atenció mereix la cornucòpia, car la seva classificació tipològica pot resultar complicada en trobar-se a mig camí entre un moble i un enginy tècnic. Per una banda és un moble que porta llums o palmatòries incorporades que el converteixen en un estri de veritable millora tècnica en el camp de la il·luminació, basant-se en un joc de reflexos i sense la necessitat de grans llunes de vidre, i, per altra banda, s'inclou entre els mobles ornamentals d'una casa. Respecte a la cornucòpia i, malgrat que la seva normalització en les llars catalanes es produí en la segona meitat del set-cents, ja se n'observa la seva presència en els interiors aristocràtics i benestants de la primera meitat de la centúria. Els salomons o les aranyes, termes sinònims, eren reservats per als sostres més importants de la casa, sempre en estances de certa representativitat com els salons i les estrades principals. Obeïen bàsicament a dos models: els realitzats amb vidre en la seva totalitat i els de fusta daurada, amb la possibilitat en ambdós casos d'una varietat en el nombre de braços depenent de la mida i la importància d'aquest antecedent de la làmpada. Les aranyes anaven penjades del sostre, a diferència del candelers, si-

tuats en les parets, alguns dels quals eren realment artístics, com els *sinch candeleros de paret ab unes figures de esclaus de cartó*, a més de *dues figures de bulto en forma de petits moros*, també de cartó, utilitzades molt possiblement per recolzar canelobres, propietat del botiguer Josep Ferriol¹¹ o els exempts, que podien situar-se on més convingués.

Si atenem a les consideracions que M. Praz fa sobre els gustos decoratius en el període de Lluís XV, moment en què la disposició i distribució del mobiliari passa a ser de gran rellevància, cal concloure que a les cases *grans* barcelonines encara no hi havien arribat aquests nous preceptes. Perquè malgrat que és possible parlar d'un creixent interès per als assumptes de la distribució dels artefactes dins d'un determinat espai encara hi ha pocs elements que indiquin l'assoliment d'*una apparence "coquette"*, que tindria com a resultat una harmonia entre els murs, la decoració, els mobles, els costums i els usos, i s'acabà convertint en un element característic dels interiors.¹²

11. AHCB, Not. Cussana, Joan. *Libri inventariorum*. 1741-1755, Any 1742, fol. 7v.

12. Mario PRAZ, *Historie de la décoration d'intérieur*. Milan, Thames & Hudson, 1994, p. 144-145.